

Teze k besedě o hypotetickém systémovém paradigmatu (SP)

- Současné paradigma poznání jakožto náš způsob nazírání na svět je podřízeno povrchnímu mechanistickému vnímání jevů, který vznikl jako reakce na středověkou scholastiku. O vznik mechanistického paradigmatu (dále jen MP), ve své době velmi pokrokového, se zasloužili především René Descartes a přírodovědec Isaac Newton.
- Rozvoj vědy a její úspěchy v průběhu novověku zatlačily filosofii do pozadí, což v současnosti (v důsledku postmoderních proudů myšlení) vedlo k téměř úplné ztrátě důvěry ve filosofii. Bohužel k tomu značnou měrou přispěli sami filosofové svou odtržeností od reálného dění (zejména ve společenských vědách a v politice).
- Příčina této devalvace hodnoty filosofie je pravděpodobně v tom, že si na rozdíl od přírodovědců málokdo z filosofů uvědomuje, že naše poznání naráží na překážku, kterou je MP. Ani ti nejkritičtější přírodovědci však nenacházejí z tohoto zablokovaného stavu myšlení východisko a bude zřejmě záležet na filosofech, zda dokážou zasáhnout.
- To však od filosofů vyžaduje, aby se nespolehali jen na racionální postupy, ale aby vzali v úvahu také intuici, která je podstatným zdrojem filosofického myšlení. Bohužel Bergsonovy myšlenky nenašly ve své době u přírodovědců odezvu, stejně jako nikoho z filosofů neoslovily názory Davida Bohma na rozvíjení významu. To způsobilo, že nedošlo k pochopení komplementarity mezi vnějším a vnitřním jevů a tedy ani k rozlišení příčinnosti a účelnosti, na jejíž komplementaritu upozornil už Niels Bohr, bohužel opět bez odezvy ze strany filosofů.
- Hlavní překážkou je zřejmě všeobecné přesvědčení, že rozhodující význam pro život i naše myšlení má pouze vědeckotechnický a ekonomický rozvoj, kdežto duchovní hodnoty a kultura vůbec jsou jen bezvýznamným přívěskem.
- Ačkoli to může připadat jako krkolomná myšlenka, tento způsob myšlení, zavedený MP, není možno změnit bez návratu k samému začátku všeho dění, tj. k velkému třesku. Ten je v důsledku MP považován za izolovanou kosmickou záležitost, od níž se kauzální cestou odvíjely všechny následné události. Nikdo však nemyslí na to, že tyto následné události měly svůj vývoj, který svědčí o cíleném směřování. O tom nepochybují ani kosmologové a teoretičtí fyzikové, kteří objevili čtyři fundamentální kosmické síly: gravitaci, jakož i elektromagnetické, slabé a jaderné síly. Bohužel se v důsledku MP omezili jen na jejich měření a na jejich určení jakožto jednou provždy dané fyzikální konstanty. Vůbec nepomysleli na to, že i ony musí být součástí vývoje vesmíru, který nemůže být jen náhodným děním. O tom svědčí vzestupný vývoj. Bez kritického posouzení zůstalo nejen to, že fyzikální konstanty nemohly zůstat stejné od samého zrodu vesmíru, ale také jejich asymetrie. Místo toho zůstal jen údiv nad přesností jejich výpočtu, který zajistil rozvoj života na Zemi. Tuto nedůslednost myšlení zřejmě způsobilo MP, protože v rámci SP je možno tyto pochybnosti odstranit. Může se tak stát za předpokladu, že cílem (a tedy účelem) vesmírného dění je obnovení ztracené symetrie. Tedy nikoli pouhý vesmírný křach, o němž mluví kosmologové, ani entropie odvozená z MP.
- Uvedený výklad je poněkud abstraktní, a proto možná bude prospěšné znázornit tento proces na topologickém modelu Moebiovy pásky, která má navíc tu výhodu, že se může stát podkladem pro zařazení principu analogie mezi exaktní logické formy

myšlení. Je to dáno tím, že všechny systémy jsou určeny čtyřmi základními činiteli a čtyřmi vstupy do a čtyřmi výstupy ze systémů, které je ohraničují, ale také spojují s neohrazeným vesmírným systémem. To je možno dobře znázornit na Moebiově pásce. Pokud by ji někdo neznal, je to proužek papíru, jehož jeden konec je přetočen o 180° a po slepení obou konců vytváří kontinuální tvar (analogii nekonečna), který nemá líc ani rub. Jestliže však tuto pásku podélně rozstříhneme, dostaneme pásku s dvojnásobným obvodem, která už má líc a rub a je tedy diskontinuální. Může však být do kontinuálního tvaru opět složena, při čemž dojde znovu k malému překvapení, neboť při postupném skládání se rubová plocha zasouvá pod plochu lícovou a tak se stává skrytou, podobně jako naše podvědomí. I to existuje, i když je svými smysly nevnímáme, ale jak už z hlubinné psychologie víme, má pro život velký význam.

- Nejde však jen o tento poznatek odvozený z Moebiových pásky. Ještě významnější je to, že na ní lze předvést přechod z líce na rub a tedy i z principu příčinnosti na princip účelnosti. Z tohoto modelového náznaku je možno usuzovat, že by se tento přechod dal vyjádřit i matematicky (za použití topologie), což by mohlo vést k propojení teorie relativity s kvantovou mechanikou, což by umožnilo pochopit souvislost makrokosmu a mikrokosmu. Kdybychom chtěli tuto topologickou fantazii rozvíjet ještě dál, mohli bychom možná dospět k poznání, že vlnový a částicový obraz mikrosvěta je vlastně totožný (v topologicky obráceném smyslu) s prostorovým a časovým obrazem makrosvěta. Nelze pak vyloučit ani takový závěr, že náš hmotný svět je jen důsledek průniku vnímané a vytvářené energie v kauzálně podmíněné (na modelu na lícové straně) části našeho systému s vnímanou a vytvářenou informační složkou (na rubové straně), která je podmíněna finálně (účelově).
- Za zmínku stojí i možnost výkladu domnělé konstantnosti fundamentálních fyzikálních na základě SP. Je totiž možno připustit, že je dána kovariancí (protikladným vyvažováním) elektromagnetické síly a gravitace, která určuje rychlost světla, jakož i kovariancí náboje elektronu a protonu, která určuje Planckovu konstantu.
- Tyto úvahy však už připomínají spíše náboženství než filosofii a vědu. V rámci SP je ale možno pojímat věcně a racionálně i náboženství. Především není náhoda, že na modelu se zbožnost (nespojovat s konfesijností) jako vnitřní kategorie kryje s gravitací jako vnější kategorií. Nelze pominout ani předpoklad, že gravitace souvisí s procesem překonávání vesmírné asymetrie. Z toho hlediska je zbožnost přirozenou lidskou potřebou a pokud se tato potřeba u moderního člověka přestala projevovat v podobě víry, je naděje, že může být oživena v podobě poznání založeného na SP.
- Když uvažujeme o člověku z tohoto náboženského hlediska, pak můžeme připustit i předpoklad, že zbožnost nás spojuje s vesmírným děním, podobně jako je propojeno individuální gravitační pole každého člověka s gravitačním polem vesmíru.
- Zdá se tedy, že pro zamýšlení nad systémovým paradigmatem je dostatek podnětů a že by mohlo rozšířit i naše poznání.

PhDr. Stanislav Vobořil

10.12.06

Mladějovská 284, 197 00 Praha 9, tel 286 852 153

P.S.

Uvítal bych písemné připomínky.

Model na první straně prozrazuje, že současné mechanistické paradigma bere v úvahu jen levou stranu modelu, tj. vnější, zjevnou stranu světa, přístupnou vědomí, a tvrdí se, že pravá strana /vnitřní a našemu vědomí skrytá/, neexistuje. Tento nedostatek by mělo překonat systémové paradigma, založené na uznání existence kauzálně-finálních procesů. Toto pojetí by umožnilo pochopit vztahy mezi:

① /podvědomím a ② energetickým překonáváním hranice mezi již zrealizovaným a dosud jen potenciálním světem za přispění ③ /intelektu, čímž by bylo zajištěno ④ hmotné uspokojování /výživa/ a zároveň vytváření ⑤ informační /paměťové/ báze. Zároveň s tím by docházelo ke ⑥ kvantitativním změnám fenotypu systému a cestou emergence ke ⑦ kvalitativním změnám v genotypu. Celý proces by se měl uzavřít ⑧ /v duchovním usebrání, spojeným s vírou ve vyšší smysl lidského konání.

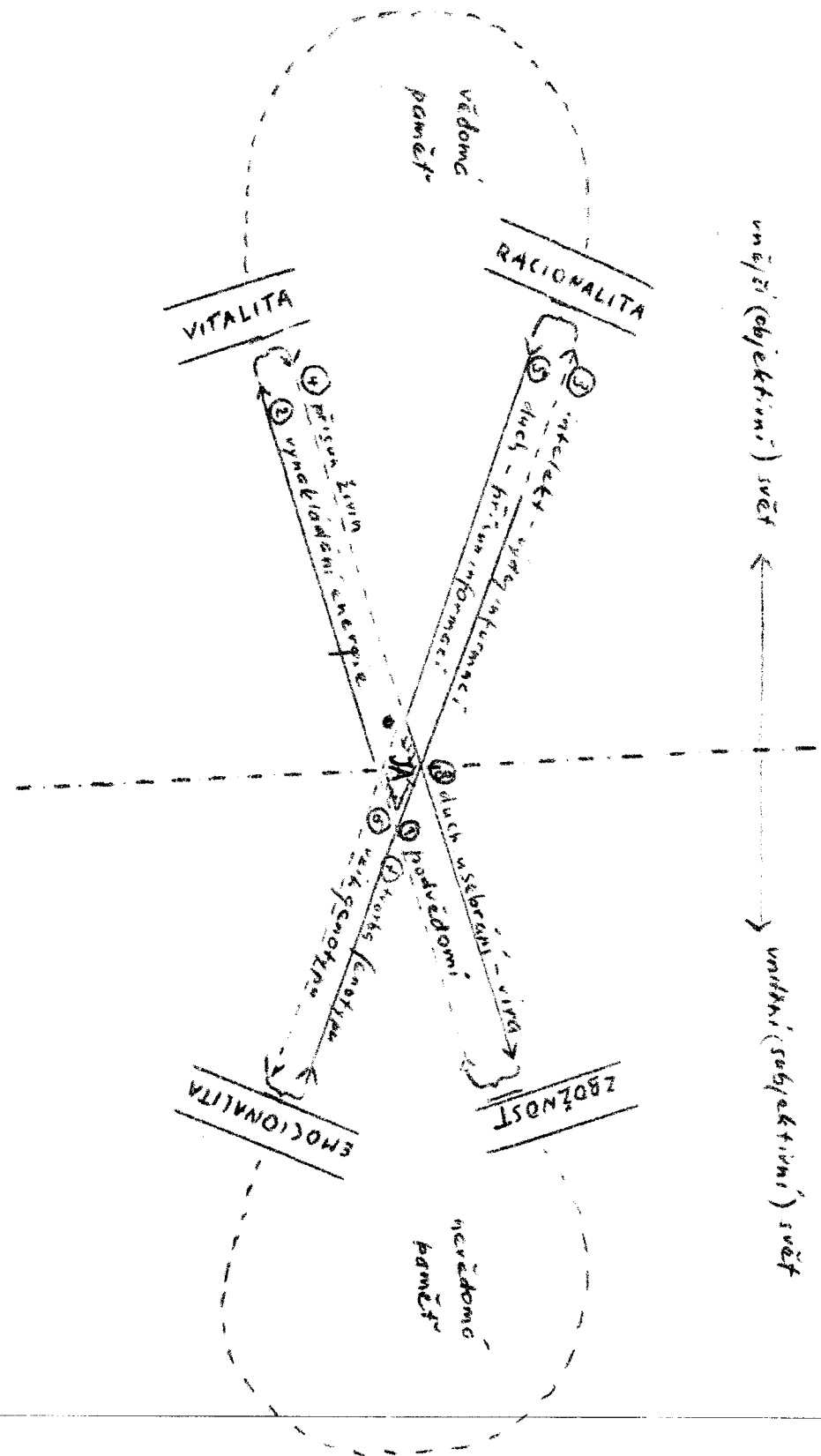
Je zjednodušené podobě by bylo možno nahlížet na lidský systém také jako na soustavu čtyř základních lidských vlastností, a to vztah duchovna /transcendence/ s fyzickou realitou /vitalitou/, které má ~~podobu~~ podobu lásky a vále. Lidské konání je podmíněno také vztahem mezi emocionalitou a racionalitou, které mají povahu sledění pravdy a krásy, hlavních to cílů filosofického poznání. Důležitou filosofickou ideou dobra pak je třeba hledat v syntéze pravdy, lásky, vále a krásy. Z těchto souvislostí vyplývá postmoderní poznatek, že pravda je snoda mezi vnější skutečností a vnitřním uzpůsobením systému, z něhož vyplývá systémové paradigma.

Za zmínku stojí ještě nápadná snoda kvaternity procesů v lidském systému se systémem fyzikálním, jehož fungování je určováno součinnostmi čtyř druhů interakcí: slabých, elektromagnetických, silných a gravitačních. Pokud bychom připustili, že i tento systém má ① vstupy a ② výstupy, pak by se dalo předpokládat, že pro vstupy jsou určující procesy s vlnovou charakteristikou a pro výstupy procesy korpukulární povahy.

Pozn.

Pokud vezmeme v úvahu význam principu analogie, který vyplývá ze systémového paradigmatu /vysvětleno v mé knize Nové TAO/, naznačená snoda mezi topologickým modelem a podaným výkladem fungujícího systému, pak v něm není třeba hledat pouhou spekulaci.

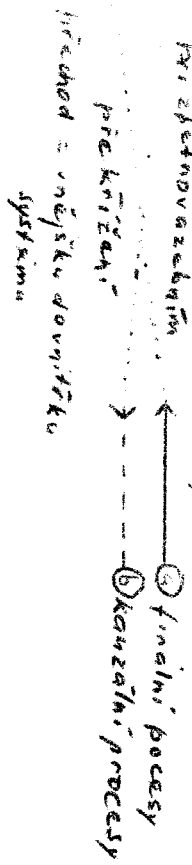
TOPOLOGICKÝ MODEL (MOEBIOVA PÁKKA) FUNKOVANÍ LIDSKÉHO SYSTÉMU

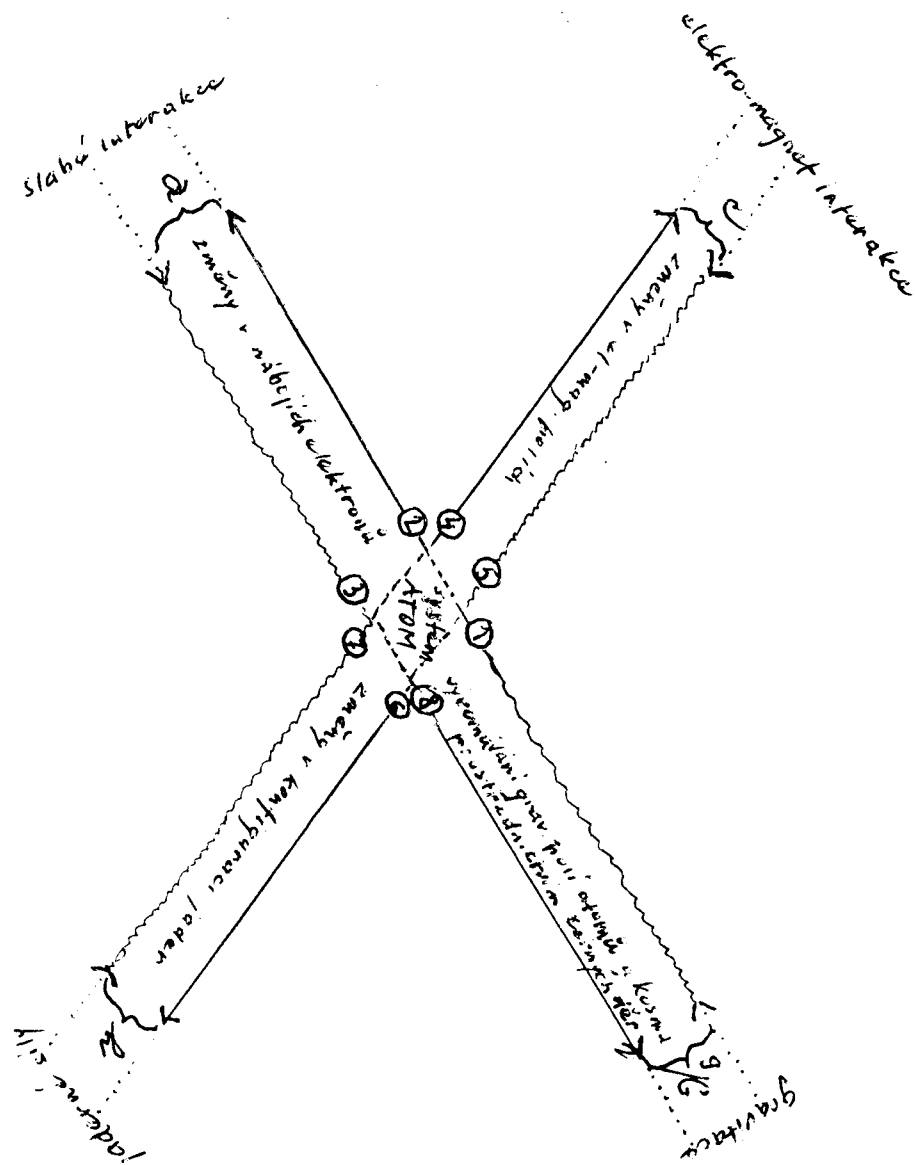
Vysvětlivky:

- ① → kauzální procesy
- ② → finální procesy

změna charakteristik (síleček) při zřetelování

Pokus o graf. znázornění systémové propojenosti zákl. fyzikál. interakcí,
založený na analogii s život. systémem

Vychází z předpokladu, že mezi energetickými a informačními procesy existují topologické přechody, odpovídající vnějším a vnitřním systémovým procesům /na Moebiově pásce znázorněným přechodem z lícové strany na rubovou v místech překročení pásky/. Na nákrese jsou informační procesy znázorněny vlnovkou a energetické procesy rovnými čarami. Propojení na vstupu a výstupu ze a do systémových fyzikálních interakcí /slabých, silných, elektromagnetických a gravitačních/, které jsou dosud považovány za zcela oddělené, umožňuje předpoklad, že vytvářejí kovariantní /vzájemně se vyrovnávající/ hodnoty, považované dosud za neměnné fyzikální konstanty: a konstanta jemné struktury, h Planckova konstanta, c rychlost světla, G gravitační konstanta. Systémová teorie připouští, že k evoluci nedocnází jen v organickém, ale i anorganickém světě. I zde je možno připustit, že tento vývoj probíhá v osmistupňovém procesu jako při organickém vývoji, který se pozoruhodně shoduje s osmistupňovou buddhistickou cestou sebezdokonalování. Také ve fyzikálních systémech je možno připustit, že vývoj probíhá v osmistupňových cyklech, začínajících ① informačními procesy v gravit. poli subsystémů /atomů/, ② které vyvolávají změny v amplitudách elektron.vln, což se projeví ③ ve změnách jejich drah. Ty pak vedou ④ k vyzáření fotonů a ⑤ ke změnám elektromagn. polí, jež ⑥ ovlivní amplitudy jaderných složek /protonů a neutronů/ a následně změny v konfiguraci jader. Cyklus se uzavře ⑧ vyrovnáním gravitačních polí atomů a kosmického gravit. pole. Uvedená představa vyvojeného fyzikálního procesu je ovšem pouhá hypotéza, jejíž smysl je snaze zjednodušit současný nesmírně komplikovaný

výklad fyzikálních jevů, způsobený mechanistickým pojetím. To vede např. k tomu, že se neustále rozšiřuje paleta elementárních částic, ačkoli je možno považovat je spíše za odštěpky /tríscky/ základních částic, jak naznačuje systémové pojetí. Naznačený systémový proces probíhající v osmišupňových cyklech je ovšem třeba brát s výhradami pokud jde o sled jednotlivých kroků.

P.S.

Proti zdání, že naznačená hypotéza je pouhou fantasmagorií, je možno uvést, že podobně byla ve středověku asi označována snaha odpoutat se od geocentrického světového názoru a přijmout názor heliocentrický, s nímž přišel také neodborník - teolog a filosof Mikuláš Koperník. Vždyť zjednodušení je přece také důvod k úvahám o změně. Kromě tohoto spíše subjektivního důvodu však existuje ještě důvod objektivní, který vychází z objevu přírodního reaktoru v Gabonu /na nalezišti uranu/ a jenž prokázal na atomech uranu 235 pokles hodnoty konstanty jemné struktury, jakož i možnou nestabilitu ostatních fyzikálních konstant. Není to postačující důvod k přesvědčení, že vesmír - vnější /který je kolem nás/ i vnitřní /který je v nás/ není stacionární, nýbrž se vyvíjí a směřuje k cíli, který je dán potřebou postupného překonávání existující asymetrie - času. Ten je možno pochopit jen v souvislosti s kosmickou evoluční hypotézou, kterou už naznačili mnozí významní kosmologové. A nevyplývá z tohoto pojetí, že veškeré dění je podmíněno jak v kauzálním, tak ve finálním smyslu, což vytváří nový obraz světa jakožto fungujícího a vyvíjejícího se systému? Nesvědčí to konečně také o tom, že překonávání asymetrického stavu, které má zdánlivě /v důsledku mechanistického paradigmatu/ teleologickou podobu, má přímou souvislost se statistickou zákonitostí /a tím i s kvantovou mechanikou/, která se z dlouhodobého hlediska projevuje jako šipka času?